

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

BUNGE LA TANZANIA

**MAPENDEKEZO YA MAAZIMIO YA BUNGE KUTOKANA NA TAARIFA
ZA MDHIBITI NA MKAGUZI MKUU WA HESABU ZA SERIKALI KWA
UKAGUZI WA HESABU ZA SERIKALI KUU, MASHIRIKA YA UMMA NA
KAGUZI ZA UFANISI KWA MWAKA WA FEDHA UNAOISHIA TAREHE
30 JUNI, 2021**

Ofisi ya Bunge,
SLP 941

DODOMA

Nukushi +255 026 2324 218

Simu +255 02623222761-5

05 NOVEMBA, 2022

**MAPENDEKEZO YA MAAZIMIO YA BUNGE KUTOKANA NA
TAARIFA ZA MDHIBITI NA MKAGUZI MKUU WA HESABU ZA
SERIKALI KWA UKAGUZI WA HESABU ZA SERIKALI KUU,
MASHIRIKA YA UMMA NA KAGUZI ZA UFANISI KWA MWAKA
WA FEDHA UNAOISHIA TAREHE 30 JUNI, 2021**

Mheshimiwa Spika, mapendekezo ya Kamati yametolewa kwa kuzingatia matokeo ya uchambuzi wa Taarifa za Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, Mahojiano na Maafisa Masuuli pamoja na majadiliano na michango iliyotolewa na Waheshimiwa Wabunge hapa Bungeni kuanzia tarehe 02 hadi leo tarehe 05 Novemba, 2022.

Mheshimiwa Spika, mapendekezo haya kwa kiasi kikubwa yatasaidia kuongeza uwajibikaji katika usimamizi wa fedha za umma kama ambavyo Bunge linatakiwa kusimamia na kama ambavyo Waheshimiwa Wabunge walivyosisitiza katika siku hizi 4 za mjadala hapa Bungeni. Mapendekezo ya maazimio 14 ya Bunge ni kama ifuatavyo: -

1) Kuhusu Nakisi ya Ukusanyaji wa Mapato Kupitia Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) Kiasi cha Sh. Trilioni 2.81

KWA KUWA, Taarifa ya Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) imebainisha nakisi ya kiasi cha **Sh. Trilioni 2.81**

cha mapato ambayo hayakukusanywa na Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) kwa mwaka wa fedha 2020/2021 kutokana na mapungufu mbalimbali;

KWA HIYO BASI Bunge linaazimia kwamba;

- a) Serikali ifanye mapitio ya kina ya mfumo mzima wa ukusanyaji kodi (Comprehensive tax regime review) ili kuhakikisha kodi zote zinakusanywa kama ambavyo Bunge linakuwa limeidhinisha hapa Bungeni; na
- b) Serikali ifanye uchunguzi na kuchukua hatua stahiki kwa Watumishi wote wa Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) waliohusika kwa kukadiria kodi chini ya kiwango, kutoshughulikia madeni ya kodi kwa wakati, kuchelewa kusajili mapingamizi ya kodi kwa wakati, kutosimamia ushuru wa forodha kwenye bidhaa za mafuta na magari pamoja na usimamizi usioridhisha wa matumizi ya mashine za kielektroniki (EFD) hali iliyosababisha ongezeko la madeni ya kodi kwa zaidi ya 95% ndani ya mwaka 1 wa fedha hivyo kuikosesha Serikali mapato ya kuhudumia wananchi.

2) Kuhusu Dosari Katika Usimamizi wa Mikataba na Athari Zake katika Matumizi ya Fedha za Umma

KWA KUWA, Kamati imebainisha mapungufu katika uingiaji na usimamizi wa mikataba kwa taasisi mbalimbali za Serikali hali inayosabisha hasara kwa Serikali ikiwamo **Sh. Bilioni 68.7** kwa TANROADS, TANESCO **Dola za Marekani Milioni 153.43** na NFRA Dola za **Marekani Milioni 33.4** na TPA **Bilioni 137.38**;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba;

- a) Serikali ifanye uchunguzi kubaini iwapo riba zilizotokana na mikataba ya ujenzi wa barabara katika TANROADS zilikuwa na uhalali na ulazima wa kuwepo. Hatua stahiki zichukuliwe kwa wahusika kwa kuzingatia matokeo ya uchunguzi huo;
- b) Serikali ichukue hatua stahiki kwa Watumishi wa Wizara ya Nishati, Ofisi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali, Wizara ya Fedha na Mipango na TANESCO walioshiriki katika mchakato mzima wa uingiaji, usimamizi, utekelezaji na uvunjaji wa mkataba kati ya TANESCO na Symbion; na
- c) Serikali ichukue hatua stahiki za kisheria kwa mkandarasi aliyecheleweshwa kukamilika ujenzi wa gati la kuegeshea meli katika bandari ya Mtwara.

3) Kuhusu Hali ya Ukwasi Katika Baadhi ya Taasisi za Kimkakati za Serikali (TPDC, TANESCO na STAMICO)

KWA KUWA, Taarifa ya CAG imebainisha changamoto za mtaji katika mashirika ya umma ya kimkakati kama TPDC, TANESCO na STAMICO;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba;

Serikali kupitia Ofisi ya Msajili wa Hazina, iongeze mtaji katika mashirika ya mkakati ya Serikali kwa kufanya marekebisho ya msingi katika madeni ya Taasisi hizo ili kuyageuza kuwa mtaji (Equity). Pamoja na hatua hiyo, Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali ahakikishe matumizi ya fedha na mikataba inayoiingiwa na TANESCO, TPDC na STAMICO inakuwa na maslahi makubwa kwa Taifa.

4) Kuhusu Kaguzi Maalumu za REA, Uhamiaji na Hombolo

KWA KUWA, Taarifa za Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali zimebainisha mambo muhimu katika kaguzi maalumu 4 zilizopitiwa na kuchambuliwa na Kamati ambazo zimebainisha mapungufu katika usimamizi wa fedha za umma;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba;

- a) Serikali ichukue hatua za kisheria kwa mkandarasi kampuni ya DERM Electrics (T) Limited kwa udanganyifu

na ubadhirifu, pamoja na hatua za kisheria na kinidhamu kwa watumishi wa REA na TANESCO waliohusika kusimamia mradi wa REA awamu ya Pili Mkoa wa Mara kwa kutotimiza majukumu yao ipasavyo;

- b) Serikali ichukue hatua za kisheria kwa watumishi 32 wa Idara ya Uhamiaji waliotajwa kuhusika katika mauzo ya stika viza bandia katika Uwanja wa Kimataifa wa Ndege wa Kilimanjaro (KIA) kwa kuzingatia uhusika wa kila 1 na matokeo ya ukaguzi maalumu; na
- c) Serikali ichukue hatua za kisheria kwa watumishi 2 waliobainika kujihusisha na ubadhirifu wa fedha za ada za wanafunzi katika chuo cha Serikali za Mitaa Hombolo.

5) Kuhusu Kutozingatiwa kwa Sheria ya Fedha za Umma Sura, 348

KWA KUWA, Kupitia Taarifa za Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, Kamati imebaini ukiukwaji wa Sheria ya Fedha za Umma Sura 348 hivyo kuchangia upotevu wa fedha za Serikali;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia yafuatayo;

a) Shirika la Masoko Kariakoo

Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, afanye ukaguzi wa kiuchunguzi (Forensic audit) wa Shirika la Masoko Kariakoo ili kubaini iwapo kuna ubadhirifu wa fedha za umma uliofanyika na kufichwa baada ya soko

hilo kuungua moto. Aidha, vyombo vya Dola vianze uchunguzi wa uliokuwa uongozi wa Soko la Kariakoo kubaini iwapo walihusika na jinai katika kuficha nyaraka za fedha kwa wakaguzi.

b) Wakala wa Mabasi Yaendayo Haraka (DART)

Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali aombwe kufanya ukaguzi maalumu (Special audit) wa malipo ya fidia kiasi cha **Sh. Bilioni 1.0** na malipo ya fedha za usumbufu kiasi cha **Sh. Milioni 434** yaliyofanyika DART ili kubaini iwapo yalifanyika kwa mujibu wa Sheria; na

c) Mfuko wa Tozo na Tuzo wa Jeshi la Polisi – Fungu 28

Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali (CAG) afanye ukaguzi maalumu (Special audit) wa matumizi yote ya mfuko wa Tozo na Tuzo wa Jeshi la Polisi tangu ulipoanzishwa na kisha kutoa taarifa yake kwa Bunge mapema iwezekanavyo. Aidha, Mlipaji Mkuu wa Serikali aandae Kanuni za kusimamia uendeshaji wa mfuko huo na malipo yote kutoka kwenye mfuko yafanyike kwa kuzingatia kanuni zilizoandaliwa na Mlipaji Mkuu wa Serikali.

6) Kuhusu Umiliki na Uendeshaji wa Kampuni ya Uendelezaji wa Uwanja wa Ndege wa Kimataifa wa Kilimanjaro (KADCO)

KWA KUWA, Mkataba wa uendeshaji wa Uwanja wa Ndege wa Kimataifa wa Kilimanjaro kati ya Serikali na Kampuni ya KADCO (Concession agreement) unakosa misingi ya kisheria tangu mwaka 2010 wakati ambapo Serikali ilinunua hisa 100% za KADCO baada ya malipo ya fedha za umma **Dola za Marekani Milioni 5.3;**

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba;

Serikali irejeshe shughuli zote za uendeshaji wa Uwanja wa Ndege wa Kimataifa wa Kilimanjaro (KIA) kwa Mamlaka ya Viwanja vya Ndege (TAA) kama ambavyo inafanyika kwa viwanja vingine vya ndege hapa nchini kwa kuzingatia majukumu ya kisheria ya TAA na uamuzi wa Serikali uliokuwa umetolewa hapo awali. Aidha, Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali afanye ukaguzi wa kina (Comprehensive audit) wa mapato na matumizi ya KADCO kuanzia mwaka 2010 baada ya kuanza kumilikiwa kwa 100% na Serikali hadi sasa na Bunge lijulishwe ipasavyo.

7) Kuhusu Utendaji wa Kifedha wa Benki za Serikali (TCB na TIB)

KWA KUWA, Taarifa ya CAG imebainisha kutokuwepo kwa mtaji wa kutosha kwa benki za Serikali za TIB na TCB hivyo kukwamisha

shughuli za Benki husika na kuhatarisha fedha za umma zilizowekezwa katika Benki hizo;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba;

TCB na TIB zikusanye mikopo yote ambayo ikiwa ni pamoja na kutaifisha mali za dhamana zilizowekwa na wakopaji husika kwa mujibu wa Sheria ili kurejesha mtaji wa benki inayohusika. Aidha, vyombo vya dola vifanye uchunguzi wa mikopo yote chechefu iliyotolewa katika TCB na TIB ili kubaini iwapo ilitolewa kwa kuzingatia taratibu za kibenki na kuchukua hatua dhidi ya watu wote waliohusika.

8) Kuhusu Ubadhirifu Katika Upanuzi wa Bandari ya Tanga

KWA KUWA, Kamati ilifahamishwa na Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali kwamba, Mkurugenzi Mkuu wa Taasisi ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa (TAKUKURU) 14 Juni 2021 aliomba kufanyika kwa ukaguzi wa kiuchunguzi na kuainisha tuhuma za ubadhirifu wa fedha na matumizi mabaya ya madaraka uliofanywa na watumishi wa TPA katika utoaji wa tuzo ya zabuni za uboreshaji wa Bandari ya Tanga kwa Kampuni ya China Harbour Engineering Company (CHEC) Ltd;

Ukaguzi huo umekamilika na kubaini ubadhirifu mkubwa wa fedha za umma takribani **Sh. Bilioni 64.30** ambayo ni hasara kwa Serikali. Na kwa kuzingatia masharti ya Kanuni ya 81 (a) ya

Kanuni za Ukaguzi wa Umma za Mwaka 2009, Mkurugenzi Mkuu wa TAKUKURU alipewa matokeo ya ukaguzi huo;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba;

Serikali ichukue hatua za kisheria kwa makampuni na watumishi wote wa TPA waliotajwa katika taarifa ya ukaguzi maalumu kwa kuhusika kwao katika ubadhirifu wa fedha za umma wakati wa utekelezaji wa mradi wa upanuzi wa bandari ya Tanga.

9) Kuharibika kwa Dawa na Kutokuwepo kwa Dawa Katika Baadhi ya Maeneo ya Kutoa Huduma za Afya

KWA KUWA, Taarifa ya Ukaguzi wa Hesabu za Bohari ya Dawa (MSD) umebaini uwepo wa dawa zenye thamani ya **Sh. Bilioni 23.04** zilizokwisha muda wake zinazotakiwa kuharibiwa. Pamoja na hilo ukaguzi umebaini kutokuwepo kwa dawa kwa baadhi ya maeneo ya kutolea huduma za afya wakati ambapo kuna dawa zilizomaliza muda wake wa matumizi;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba;

Bohari ya Dawa wasitoe dawa, vitendanishi au chanjo ambazo muda wake wa matumizi upo chini ya miezi 6 ya kutumika (Shelf life). Aidha, Serikali isipokee dawa, vitendanishi au chanjo za msaada ambazo pia muda wake wa matumizi upo chini ya miezi 6. Na MSD ipeleke dawa kwa wakati baada ya kupokea malipo ya wateja bila kuchelewa.

10) Kuhusu Mapitio na Tathmini ya Hesabu za Mifuko ya Hifadhi ya Jamii

KWA KUWA, Uchambuzi wa Taarifa ya CAG umebainisha kupungua kwa uwezo wa mfuko wa PSSSF kulipa mafao yake pamoja uwepo wa deni ambalo mifuko ya PSSSF na NSSF inadai kwa Serikali takribani **Sh. Trilioni 1.5;**

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba;

Serikali iwasilishe Bungeni mpango wa malipo ya mikopo ya mifuko ya hifadhi ya jamii (Loan repayment schedule) kwa madeni yote ambayo mifuko inadai Serikalini. Mpango huo wa malipo uwasilishwe Bungeni kabla ya kukamilika mwaka wa fedha 2021/2022.

11) Kuhusu Mapungufu Katika Uzingatiaji wa Sheria ya Manunuzi ya Umma na Kanuni zake

KWA KUWA, Taarifa ya CAG imebainisha kuwa baadhi ya taasisi za umma zimekiuka Sheria ya Manunuzi ya Umma na Kanuni zake hivyo kusababisha upotevu wa fedha za umma;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia;

Mamlaka ya Udhhibiti wa Manunuzi ya Umma (PPRA) ifanye ukaguzi wa kiuchunguzi katika manunuzi yenye dosari yaliyobainishwa na Kamati katika Taasisi za TANESCO na Fungu – 57 Wizara ya Ulinzi na kisha kuchukua hatua stahiki kwa kuzingatia matokeo ya uchunguzi. Aidha TAKUKURU ianzishe uchunguzi kwa wahusika waliofanya manunuzi bila ya kuzingatia sheria katika taasisi hizo na kuchukua hatua stahiki.

12) Kuhusu Mapungufu Katika Mifumo ya Udhhibiti wa Ndani

KWA KUWA, Taarifa za CAG katika mafungu mbalimbali zimebainisha mapungufu katika mifumo ya udhibiti wa ndani hivyo kupelekea upotevu wa fedha za umma;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia;

- a) Serikali ichukue hatua za kisheria kwa Watendaji na kampuni zilizohusika na ununuzi na usimikaji wa mifumo ambayo imeshindwa kufanya kazi kwa ufanisi katika Mamlaka ya Usimamizi wa Bandari Tanzania (TPA). Aidha, Kampuni hizo zifungiwe na Mamlaka ya Usimamizi wa Manunuzi Serikalini (PPRA) kujihusisha na shughuli za usimikaji mifumo hapa nchini; na
- b) Bodi ya SUMA – JKT ichukue hatua za kinidhamu na kisheria kwa Watendaji waliokuwa wakisimamia mradi wa mauzo ya

matrekta kwa kuruhusu uuzaji wa matrekta bila mikataba ya mauzo.

13) Kuhusu Taarifa za Ukaguzi wa Ufanisi

KWA KUWA, Taarifa 4 za ukaguzi wa ufanisi zimebainisha masuala kadhaa katika taasisi za Serikali yanayohusu dosari katika usimamizi wa fedha za umma;

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia kwamba;

Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali afanye ukaguzi wa kina (Comprehensive Audit) katika mchakato mzima wa ugharamiaji, upangaji, utoaji na urejeshaji wa mikopo ya wanafunzi wa Elimu ya Juu (HESLB). Aidha, Katika kipindi cha kila miezi 3 Serikali ihakikishe inawasilisha Bungeni taarifa ya utekelezaji wa mapendekezo ya ukaguzi wa ufanisi yaliyotolewa na CAG kwa Bodi ya Mikopo ya Elimu ya Juu, Tume ya Madini, TANROADS na BRELA.

14) Usimamizi Usioridhisha wa Taarifa na Huduma Katika Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya (NHIF)

KWA KUWA, Taarifa ya CAG imebainisha dosari katika usimamizi na udhibiti wa taarifa muhimu za wanufaika wa huduma za Mfuko wa Taifa wa Bima ya Afya na gharama za matibabu ambapo pamoja na mambo mengine ilibainika utolewaji wa huduma za uzazi kwa upasuaji kwa wanaume 731. Aidha, ukaguzi ulibaini NHIF kukataa kulipa malipo ya **Sh.**

Bilioni 3.18 kwa hospitali za Serikali zilizotoa huduma kutokana na kuwa na mfumo wenye mapungufu wa utambuzi na usimamizi wa taarifa.

KWA HIYO BASI, Bunge linaazimia;

Serikali ifanye uchunguzi wa Idara ya usimamizi na udhibiti wa huduma katika NHIF ili kubaini iwapo inatekeleza majukumu yake ipasavyo. Aidha, uchunguzi ufanyike kubaini watoa huduma ambao wamekuwa wakiihujumu NHIF kwa kuongeza gharama za matibabu kwa njia za udanganyifu na kisha kuchukua hatua stahiki.

Mheshimiwa Spika, Napenda kutumia fursa hii kwa namna ya pekee kukushukuru wewe kwa namna ulivyosimamia mjadala wa Taarifa za Kamati zinazotokana na Taarifa za Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali.

Mheshimiwa Spika, nawashukuru Waheshimiwa Wabunge wote kwa michango yao yenye tija na kujenga ambayo imesaidia sana kuboresha mapendekezo ya maazimio ambayo yamewasilishwa hapa Bungeni.

Mheshimiwa Spika, Naomba kutoa hoja.